

מערך שיעור בנושא הסעות תלמידים

לכיתות ה'-ו'

מבוא למורים:

/. הצגת הנושא

1. השיעור מיועד לבתי-ספר שאליהם מגיעים התלמידים בהסעות. עם זאת, מורים המעוניינים בכך יכולים להשתמש בשיעור, בשינוי קל, גם לנושא נסיעה ברכב ציבורי בכלל.
2. הסעות התלמידים היא סוגיה מורכבת ששותפים בה בתי-הספר (התלמידים, המורים וההורים), הרשויות המקומיות, הנהגים וחברות ההסעות, וגם משרד החינוך ומשרד התחבורה. בקרב כל הגורמים קיימת תחושה של חוסר נחת והסכמה על-כך, שיש לפעול לשינוי המצב ולשיפור איכות הנסיעה בהסעות תלמידים.

// בעיות שנוצרות במהלך הסעות התלמידים

1. בעיות ארגוניות
  - א. אוטובוסים שאינם מתאימים להסעות תלמידים.
  - ב. נהגים מאחרים.
  - ג. נהגים בלתי קבועים שאינם מכירים את הדרך ואת אוכלוסיית התלמידים.
  - ד. מקום ריכוז ההסעות אינו נוח ואינו בטיחותי גם מבחינת התלמידים וגם מבחינת הנהגים.
  - ה. תלמידים מאחרים או מקדימים.
  - ו. מועדים בלתי מתאימים גם בבוקר וגם בסיום הלימודים.

2. בעיות חינוכיות חברתיות

- א. ילדים מתפרעים בזמן ההמתנה בתחנת ההסעה.
- ב. ילדים רצים לכיוון האוטובוסים המגיעים, נדחפים ולא שומרים על התור בעלייה לאוטובוס.
- ג. התנהגות פרועה בזמן הנסיעה (רעש, הסתובבות באוטובוס, מריבות, חוסר נימוס כלפי הנהג והשחתת הציוד באוטובוס: לכלוך, השחתת הכיסאות, יצירת כתובות על דפנות האוטובוס ועל הספסלים ועוד..

3. בעיות בטיחותיות

- א. המתנה בלתי מסודרת ועלייה וירידה מהאוטובוס בצורה שאיננה בטיחותית מסכנות את התלמידים ומכשילות את הנהגים. פעמים רבות הנהגים אינם יכולים להבחין כלל בתלמידים שנדחפים ליד האוטובוס כי הם נמצאים ב"שטח המת" של שדה הראייה.
- ב. התנהגות פרועה בזמן הנסיעה מסיטה את תשומת לבו של הנהג ומקשה עליו להתרכז בנהיגה.
- ג. התנהגות בלתי אדיבה של הילדים כלפי הנהג ושל הנהג כלפי הילדים יוצרת מתיחות ואווירה בלתי נעימה בזמן הנסיעה, ואף מסיחה את הנהג ממטלות הנסיעה. ולהפך - התנהגות אדיבה של הילדים ושל הנהגים יוצרת אווירה נעימה ותורמת לנסיעה בטיחותית ואיכותית.

/// פתרונות מערכתיים לבעיות בהסעות תלמידים

1. הפעלת הרשויות המקומיות: מנהלי בתי הספר צריכים לפעול במשותף עם הרשויות המקומיות ועם משרד התחבורה ומשרד החינוך (האגף להסעות תלמידים ואגף בטיחות וזהירות בדרכים) ועם קציני הבטיחות האחראים להסעות תלמידים.
2. הקמת תחנות ליד בתי-הספר המיועדות להמתנה של התלמידים: משרד התחבורה ומשרד החינוך, בשיתוף עם הרשויות המקומיות, פועלים לבניית תחנות בטיחותיות ונוחות שמתאימות לחניית רכב ההסעה ולהמתנה מסודרת של התלמידים.
3. הכשרת נהגי הסעות: החוק מחייב כל נהג הסעות לעבור השתלמות מקצועית מיוחדת בנושא. משרד החינוך ומשרד התחבורה הכינו מערך להכשרת נהגי ההסעות. קציני הבטיחות, הרשויות המקומיות ומנהלי בתי-הספר צריכים לוודא, שכל הנהגים המסיעים תלמידים השתתפו בהשתלמות המקצועית המיועדת להם.

VI. פתרונות חינוכיים

1. מפגשים משותפים בין ההורים, צוות בית-הספר, התלמידים והנהגים לדיון בנושא ההסעות, ולקביעת נהלים להתנהגות בטיחותית ותרבותית שתשביע את רצון כולם.
  2. קביעת תקנון בית-ספר להתנהגות בהסעות.
  3. הפעלת התלמידים הבוגרים בבית-הספר כ"משמרות הסעות" או כ"נאמני הסעות". הפעלה כזו המתבצעת בבתי-ספר אחדים, דומה להפעלת תלמידי משמרות הזה"ב. התלמידים לבושים במדים במשמרות ומשתמשים במוטות עם תמרור ה"עצור" הנייד על מנת לשמור על הסדר בתחנת ההסעה של בית-הספר. תלמידי המשמרות אחראים על הסדר בזמן הנסיעה, ועל-כך שכל ילד ישב במקומו לפני הנסיעה וירד בצורה מסודרת מהאוטובוס בתחנה המתאימה.
  4. הפעלת תלמידי כיתות י' במסגרת ה"מחויבות האישית" כמלווים בהסעות התלמידים הצעירים.
  5. תרגול משותף עם ההורים: עלייה מסודרת לאוטובוס ההסעה, נסיעה תרבותית ומסודרת, וירידה בטיחותית מהאוטובוס (כולל בין השאר, התרחקות מהכביש והמתנה עד שהאוטובוס יעזוב את התחנה).
- בתרגיל זה יכירו ההורים את כל מסלול הנסיעה של ילדיהם ויוודאו שילדיהם יודעים מהי התחנה בה עליהם לעלות לרכב ההסעה או לרדת ממנו, וכן שילדיהם מכירים את הדרך הבטוחה בה עליהם ללכת עד לתחנת ההסעה.

הצעה לפעילות בשיעור בנושא ההסעות (שיעור כפול, 90 דקות)

מטרות השיעור

1. התלמידים יהיו מודעים לבעיות ולקשיים בהסעות תלמידים.
2. התלמידים יזהו את הגורמים לבעיות ולקשיים בנושא ההסעות ויתוודעו אל השותפים הפוטנציאליים לפתרון הבעיות.
3. התלמידים יפתחו עמדות חיוביות למציאת פתרונות לבעיות ולקשיים הללו, ויגלו נכונות לעבוד על פתרונות אלה בשיתוף עם הגורמים המעורבים בנושא.
4. התלמידים ידונו בהצעות להסדר נושא ההסעות ויציעו דרכים ליישם הצעות אלה (קביעת תקנון, קביעת "נאמני הסעות", קביעת ועדות משותפות ו/או מפגשים קבועים עם כל השותפים לנושא, חתימה על חוזה משותף בין התלמידים, המורים, ההורים, הנהגים וכד').

למורים,

להצעה זו מצורף נוסח של איגרת בנושא ההסעות. ניתן להיעזר באיגרת לכתובת תקנון בית-ספרי להתנהגות בהסעות.

רצוי לשתף את ההורים וליידע אותם במסרים בטיחותיים שהאיגרת והתקנון מכילים.

מהלך השיעור

השיעור יתחלק לארבעה חלקים ויתנהל במליאה ובקבוצות. בחלק הראשון יתקיים במליאת הכיתה דיון מבוא קצר להגדרת הבעיה ולהגדרת השותפים והגורמים המעורבים בנושא. בחלק השני תפעל הכיתה ב"קבוצות תפקיד". בחלק השלישי תפעל הכיתה ב"קבוצות דיון", כאשר בכל קבוצת דיון יהיה לפחות נציג אחד מכל אחת מקבוצות התפקיד. בחלק הרביעי, במליאת הכיתה, יוצגו הסיכומים והעבודות של כל אחת מקבוצות הדיון.

נושא הדיון

כיצד ניתן לשפר את איכות הנסיעה ואת הבטיחות בהסעות התלמידים, ולגרום ליתר שביעות רצון של כל הגורמים הקשורים להסעות.

חלק ראשון: הצגת הבעיה (10 דקות)

המורה ת/יצג את הנושא לפני התלמידים ות/ישאל מי הם הגורמים המעורבים בנושא. המורה ת/ירשום על הלוח את כל הגורמים על-פי הפירוט הבא: תלמידים, מורים, הורים, נהגים, נציגי חברות הסעות, קציני בטיחות בהסעות, נציגי הרשות המקומית המפעילה את ההסעות, נציגי החוק והמשטרה.

חלק שני "קבוצות תפקיד" (25 דקות)

התלמידים יתחלקו לקבוצות תפקיד בהתאם לתפקידים:

תלמידים, הורים, מורים, נהגים, חברות ההסעות, קציני בטיחות בהסעות, נציגי הרשות המקומית המפעילה את ההסעות, נציגי החוק והמשטרה. כל קבוצה תדון בשאלה כיצד לשפר את איכות הנסיעה ואת הבטיחות בהסעות תלמידים, ותציע פתרונות שהולמים את תפקיד חברי הקבוצה.

חלק שלישי: "קבוצות דיון" (25 דקות)

הכיתה תתחלק לקבוצות דיון, כאשר בכל קבוצת דיון יהיה לפחות נציג אחד מכל אחת מ"קבוצות התפקיד" (לפחות נציג אחד מכל גורם שמעורב בנושא ההסעות). קבוצות הדיון יתבקשו לדון בנושא ולהציע פתרונות יישומיים שמקובלים על כל אחד מהגורמים. את הפתרונות יכינו הקבוצות להצגה לפני מליאת הכיתה.

למורים,

ניתן להכין לקבוצות הדיון כרטיסיות משימה כגון:

הכינו תקנון להתנהגות התלמידים בהסעות.

הכינו חוזה לנושא ההסעות שיחייב בחתימה את הנהגים, את המורים, את ההורים ואת התלמידים.

הכינו הצעה להפעלת תלמידים כאחראים בהסעות.

הכינו סיסמאות, כרזות, זמרים (ג'גלים) ותשדירי שירות שעוסקים בהסעות תלמידים, וכד'.

חלק רביעי:

הצגת תוצרי העבודות בקבוצות הדיון לפני מליאת הכיתה וסיכום.

למורים,

אם הזמן אינו מספיק כדי לסיים את המטלות, ניתן לקיים את החלק של

הצגת העבודות והסיכום בשיעור נוסף.

איגרת בנושא בטיחות ותרבות התנהגות בהסעות תלמידים

מורים, הורים ותלמידים יקרים,
בטיחות בהסעות תלמידים לבית-הספר ובחזרה ממנו היא עניינם של הנוסעים, של בית-הספר ושל הרשות המקומית כאחד.
התנהגות אחראית של הנוסעים בתחנות ההסעה, בעת העלייה לרכב, בזמן הנסיעה ובירידה מהרכב חשובה לשלום הנוסעים.

בתחנות ההסעה

- להסעות נקבעו תחנות איסוף בדרך אל בית-הספר ובחזרה ממנו.
- ממתנים לאוטובוס רק בתחנה המיועדת לכך ורחוק ככל האפשר משפת הכביש.
- יש לחכות עד שהאוטובוס המגיע יחנה בתחנת ההסעה, ורק לאחר מכן אפשר להתקרב אליו.

בעלייה לרכב

- כאשר האוטובוס מגיע עולים עליו בנחת, לפי התור וללא דחיפות.
- נכנסים לאוטובוס רק מן הדלת הקדמית.

בזמן הנסיעה

- יש לשבת במקומות הקבועים ברכב ההסעה חגורים בחגורות הבטיחות.
- אין לנוע בתוך האוטובוס בזמן הנסיעה. אסור להוציא ראש או ידיים מבעד לחלון הרכב.
- יש לשמור על ניקיון האוטובוס ועל שלמות כל הרכוש בו (ספסלים, עמודי תמך, חלונות, שלטים וכד').
- אין להשליך בתוך הרכב חפצים או אשפה וכמובן גם לא מחוץ לרכב.
- תיקים וציוד אישי יש להחזיק ליד הרגליים או מתחת למושב, כדי לא להפריע למעבר נוסעים העולים לרכב או יורדים ממנו.
- יש לנהוג בשקט ובנימוס כלפי הנוסעים האחרים וכלפי הנהג (חיך וברכת "שלום" ו"תודה" יתקבלו תמיד בשמחה).
- יש לשמור על השקט בזמן הנסיעה ולאפשר לנהג למלא את תפקידו. רעש מיותר, תנועה באוטובוס והשלכת חפצים מסיחים את דעתו של הנהג מהנהיגה.

בירידה מהרכב

- יורדים מהדלת הקדמית של רכב ההסעות רק אחרי שעצר בתחנה המתאימה.
- לאחר הירידה יש להתרחק מהרכב לכיוון המדרכה או לכיוון חלק הדרך הרחוק מהכביש.
- יש להמתין רחוק משפת הכביש עד שהאוטובוס יעזוב את התחנה.
- אין חוצים את הכביש לפני אוטובוס חונה או מאחוריו.

להורים,

- התנהגות בטיחותית בהסעות תלמידים היא נושא שחשוב לשוחח עליו עם הילדים וגם לתרגל אותו יחד איתם.
- מעורבותכם בחינוך הילדים בנושא זה היא חיונית.
- רצוי ללוות ילדים צעירים אל תחנת האיסוף בבוקר ולחכות להם בתחנה בתום יום הלימודים. רצוי לשוחח עם הילדים על חוויותיהם בהסעות, ולנסות לפתור יחד אתם דילמות שמתעוררות בהקשר לכך.
- יש להורות לילדים לרדת רק בתחנה הקרובה לביתם וללכת רק בדרך המוכרת להם.
- הורים לילדים בכיתות הנמוכות, ובמיוחד בכיתה א', השתדלו לערוך נסיעה משותפת עם הילדים לפני תחילת שנת הלימודים, כדי לתרגל יחדיו את ההליכה לתחנת ההסעה, את ההמתנה להסעה, את העלייה המסודרת לרכב, את ההתנהגות בזמן הנסיעה, את הירידה מהרכב ואת ההליכה הבטוחה הביתה (רחוק משפת הכביש).

נסיעה בטוחה ומהנה!